

A MAI NAP KRÓNIKÁJA

DÖMÖLKI LAJOS ROVATA

A „jog asztalánál...”

A jogászok, különösen a büntetőjogászok, a feladatuk természetéből következően együtt élnek a jog megtorló és kegyetlen eszközeivel. Számukra a börtön vagy korábban az internálás vagy a halálos ítélet a „szakmai eszköztár” természetes része, mint ahogyan az egyes orvosi beavatkozásokkal együttjáró fájdalom... Csakhogy az orvos az esküjénél fogva még a hatalom által sem kényszeríthető arra, hogy kárt okozzon a páciensének (bár doktor Mengelék is voltak), addig a politikai kapcsolatokkal terhelt „bűnperekben” szinte nem is találunk elfogulatlan ítéletet és tárgyalási korrektséget. A bírakra is jellemző, hogy szívesen túllihegték a feladataikat, vagy éppen pápábbak akartak lenni a pápánál. (Erre jellemző történet, hogy maga Rákosi üzent Majos Ákos bírónak a magyar háborús bűnösök perének tárgyalása közben, hogy: „*Ön tanácsvezető bíró. Ne vegye át a vád és a politikai ügyészek szerepét!*”) Kétségtelenül, amikor az „igazságszolgáltatás” a politikai harcok mezejére lép, akkor kevésbé valószínű, hogy megtarthatja a pártatlanságát, mert előbb vagy utóbb a hatalomba keveredettek leszámolási eszköze lesz. Az ítélezők lelkiismeretének megnyugtatóására maga a törvényeket előkészítő és elfogadtató kormányzati hatalom is megteszi a maga szükséges lépéseit és már jó előre elkészíti és becikkelyezteteti az aktuálisan „jogalapot és törvényességet” biztosító törvényeket és eljárási szabályokat. Legtöbbször még csak az sem zavarja őket később, hogy a vádlottakat olyan bűnökért vonják felelősségre és olyan keretek között, amelyek az „elkövetés” időpontjában nem is fenyegették a pulpitus elé állítottakat. A mai történetünk szempontjából ezért érdekes az 1956-os forradalom után, 1957. június 15-én született elnöki tanácsi törvényerejű rendelet az úgynevezett „Népbíróságok” felállításáról. Ez a keret, amit törvényesnek igyekeztek beállítani, bár már akkor is a bírósági rendszerben történő változtatáshoz parlamenti hozzájárulás kellett volna, hisz alkotmányt érintő kérdésről volt szó (bár, hol volt akkor éppen a parlament)?, igen jó terepnek bizonyult a korábbi koncepciók perekben már magukat kitüntető Radó Zoltán és Vida Ferenc vérbíráknak. Az elnöki tanácsi rendelet megjelenése után egy évvel már arathattak... „törvényesen”!

1958-ban, ezen a napon hirdett ítéletet a Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsa, titkos tárgyaláson, külön-külön indokolva a döntését, Nagy Imre és társai büntetőperében. Ennek értelmében Nagy Imrét, Gimes Miklóst, Maléter Pált halálra, Kopácsy Sándort életfogytiglanra, Donáth Ferencet 12 évre, Tildy Zoltánt 6 évre, Vásárhelyi Miklóst 5 évre ítélték. Az ítéletek azonnal jogerőre emelkedtek.

A „törvényesség” útjai

Az 1956-os forradalom vezetőivel történő leszámolás már 1956 decemberében elkezdődött, amikor 11-én kihírdették a statáriumot, a rögtönítélkező bíraskodás bevezetését és bevezették a bírósági ítéletek nélküli internálásokat. 1956. december 17-én született meg az első statáriális halálos ítélet... Ekkor még csak közvetlenül a fegyveres harcokban résztvevőket fenyegette ez a rendelkezés, illetve azokat, akiknél fegyvert találtak. 1957. január 13-án azonban már a rögtönítélő bíraskodást kiterjesztették a „népi demokratikus rend elleni károkozásra, hűtlenségre, rongálásra...” (Némely esetekben a „közlekedés veszélyeztetése” szakaszt alkalmazták az ártatlan balesetek tárgyalásánál a súlyos ítéletek indoklásában...) A bíróságok igénybevétele a politikai leszámolásban azonban csak a kormány 1957. január 6-án kiadott nyilatkozata után kezdődött el „nagyüzemben”. Ebben már a korábbi eseményeket egyértelműen ellenforradalminak nevezték meg a főbűnösöként Nagy Imrét kiáltották ki. Kádár, visszatérve a korábbi Rajk-perben használt fordulatokhoz, már így összegezte a kormány álláspontját: „*Nagy Imre és a kormány árulása révén megnyitotta az utat a fasiszta ellenforradalomhoz.*”

A perek sorozata

Először a fegyveres ellenállás vezetőit végezték ki... 1957. január 18-án Dudás Józseffel és Szabó Jánossal kezdve a sor. Majd a bí-

rósági terror a szellemi vezetők ellen fordult, mindamellett, hogy időközben készültek a vádiratok a felsőbb politikai vezetők, így Maléter Pár és Kopácsy Sándor ellen is. A kivégzések száma is nőtt ezekből a körökből, így került hóhérkézre Földes Sándor színházi rendező és Szirmai Ottó... és kapott súlyos börtönbüntetést pl.: Darvas Iván, Mérei Ferenc, Litván György, Eörsi István, Fekete Sándor, Fekete Gyula és Zelk Zoltán... Novobáczky Sándor... Háy Gyula... Kádár János 1957. április 4-i beszédében még arról szóno- kolt, hogy nem lesz Nagy Imre per és a maga szokásos fordulatait használva a döntést így indokolta: „... amikor aktuális volt, nem volt erőnk hozzá, most már van, de nem aktuális...” Erre fel már másnap az MSZMP Központi Bizottsága közleményt jelentetett meg, amelyben közölte, hogy a nevezettekkel szemben „újabb terhelő bizonyítékok” kerültek elő, tehát az eljárást le kell folytatni. 1957. április 10–11-én Rajnai Sándor BM ezredes Romániában letartóztatta az oroszok által oda száműzött valamikori felsőbb vezetőket. (Előzőleg Kállay Gyula kiválasztotta közülük azokat, akik ellen nem kívántak pert indítani, ebbe a körbe került Lukács György, Vas Zoltán...) A hazaszállításuk után azonnal megkezdődtek a kihallgatások, amelyek augusztusban zárultak le. A „vizsgálat” azért dőcögött időnként, mert a moszkvai hatalmi harcok miatt nem volt elég kockázati akarat a folytatáshoz. A vád a Rajk-per metódusa szerint volt konstruálva: „hűtlenség, hazaárulás és népi demokratikus rend megdöntésére irányuló szervezkedés” állítva a középpontba. Az 1958. január 28-án benyújtott vádirat már azzal is vádolta Nagy Imrét, hogy „hatályon kívül helyezte az országgyűlést” (holott azt Dobi Istvánnak kellett volna összehívnia) és azzal is, hogy hozzákezdett az „imperialisták célkitűzéseinek megvalósításához”... és azzal is, hogy már „jóval a felkelés előtt kimódolták” a követendő lépéseket...

Mint közismert Nagy Imre mindvégig „törvényes miniszterelnökként” védekezett és az utolsó szó jogán még azt is kijelentette, hogy: „*Úgy érzem súlyos tévedés, bírósági tévedés áldozata vagyok. Kegyelmet nem kérek.*” Maléter a pár napos honvédelmi miniszteri posztja és katonai rangja miatt az eljárást azért tartotta törvénytelennek, mert ő eleve a katonai bíróság ítéletének volna köteles alávetni magát... Gimes egyszerűen újságírónak vallotta magát... Az ítéleteket másnap végrehajtották.